

Bu proje, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklařa finanse edilmektedir.

İKLİM
DOSTU
ÇİFTLİKLER

Tarımda Dayanışmacı Ekonomiler ve Çiftçiden Tüketickiye Alternatif Yollar

Dr. Fatih Özden

04.12.2024

Çevre ve İklim Eylemi
Sektör Operasyonel Programı

İKLİM DEĐİŐİKLİĐİ
BAŐKANLIĐI

Tarımda Dayanışmacı Ekonomiler ve Çiftçiden Tüketickiye Alternatif Yollar

FATİH ÖZDEN

EÜZF TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ

İZMİR-2024

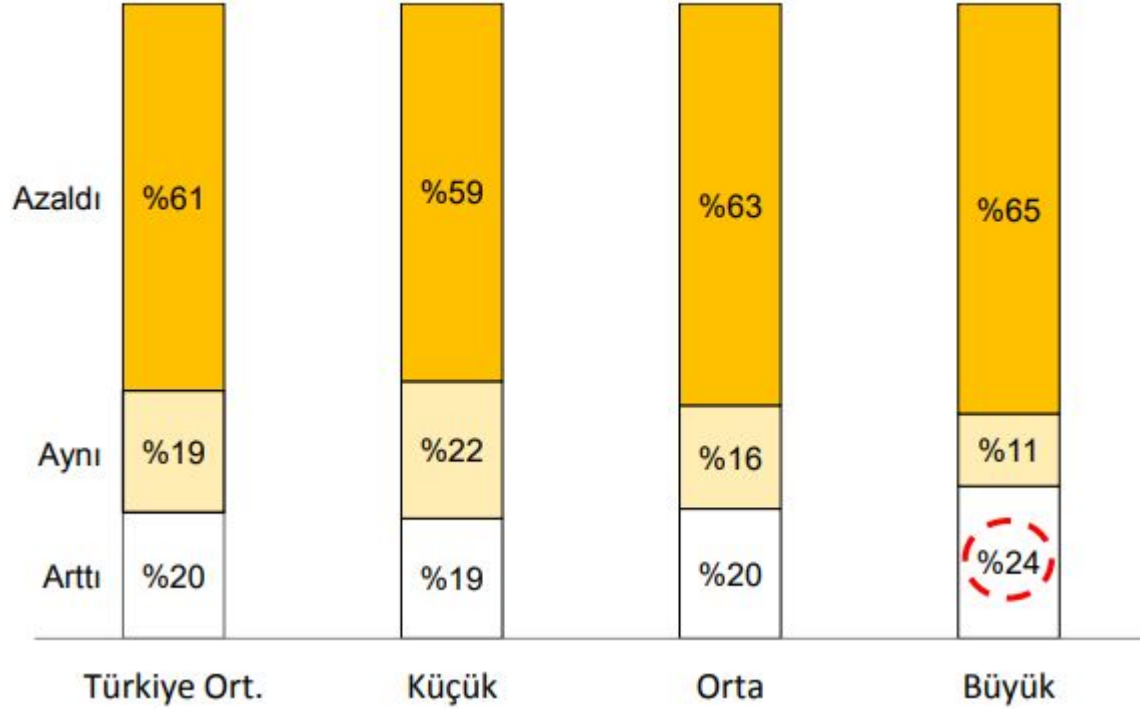
Cevabını arayacağımız sorular...

- Mevcut rekabetçi ekonomilerin çıkmazları nelerdir?
- Neden dayanışma ekonomilerine ihtiyaç duyuyoruz?
- Dayanışma ekonomilerinin temel yaklaşımı nedir?
- Tarım-gıda sisteminde dayanışma ekonomisinin örnekleri nelerdir?
- Dayanışma ekonomilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması için neler yapılabilir?

Çiftçilerin kazanç değişimi

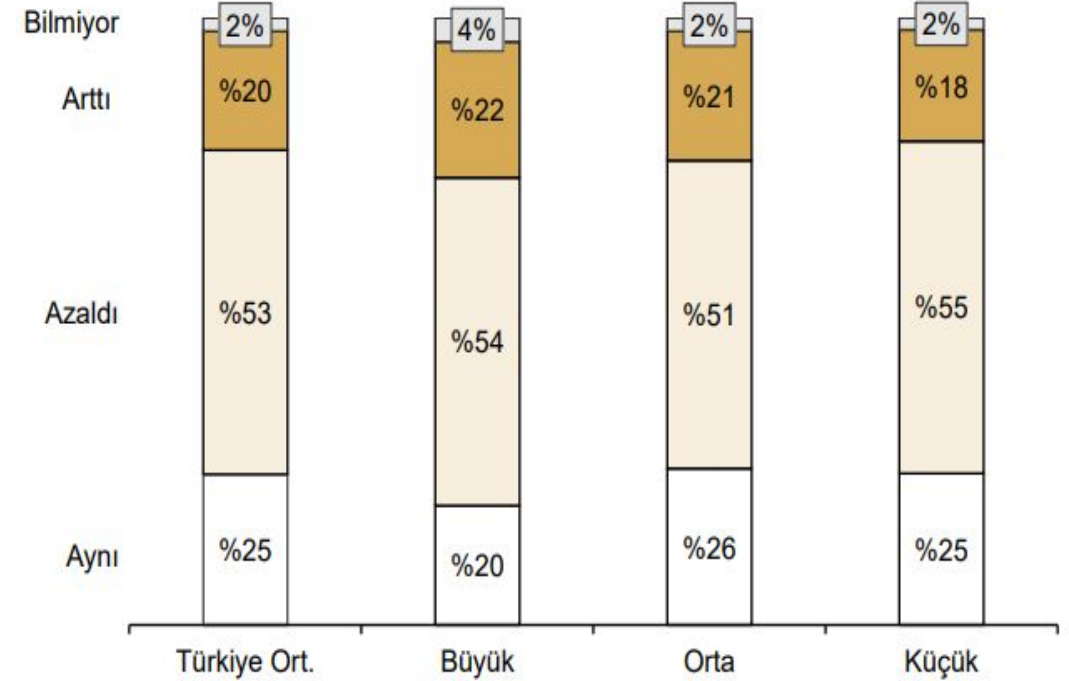
Grafik 1: 2018 yılında çiftçilerin 5 sene öncesine göre kazanç değişimi

Çalışma kapsamında Türkiye'nin 81 ilinde, 665 ilçeden 3187 üretici ile görüşülmüştür.

Grafik 2: 2020 yılında 2019'a göre kazanç değişimi

Çalışma kapsamında Türkiye'nin 81 ilinde, 464 ilçeden 3000 üretici ile görüşülmüştür

Tarım ve Gıda Krizi

İspanya

Fransa

Almanya

Türkiye

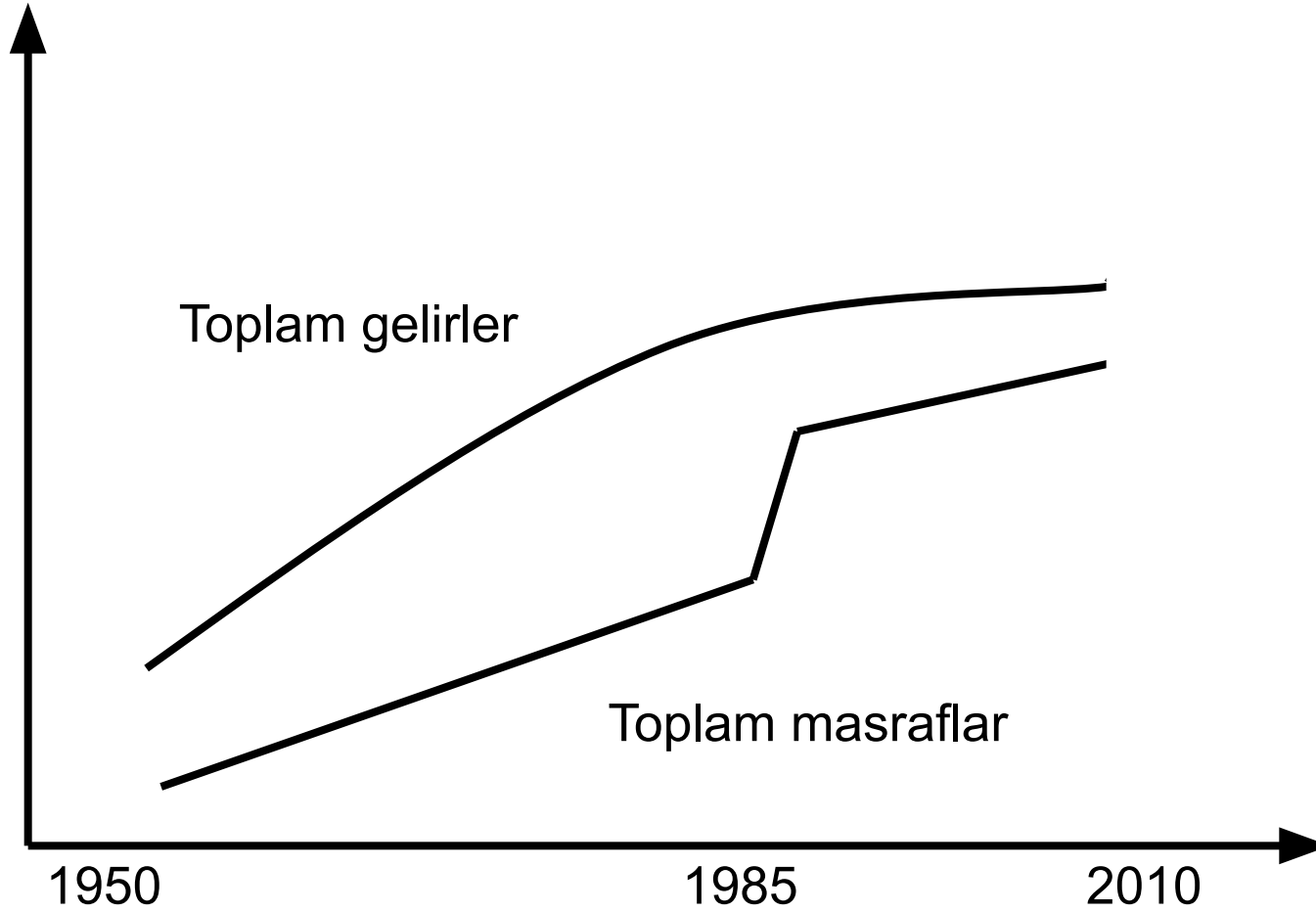
Hindistan

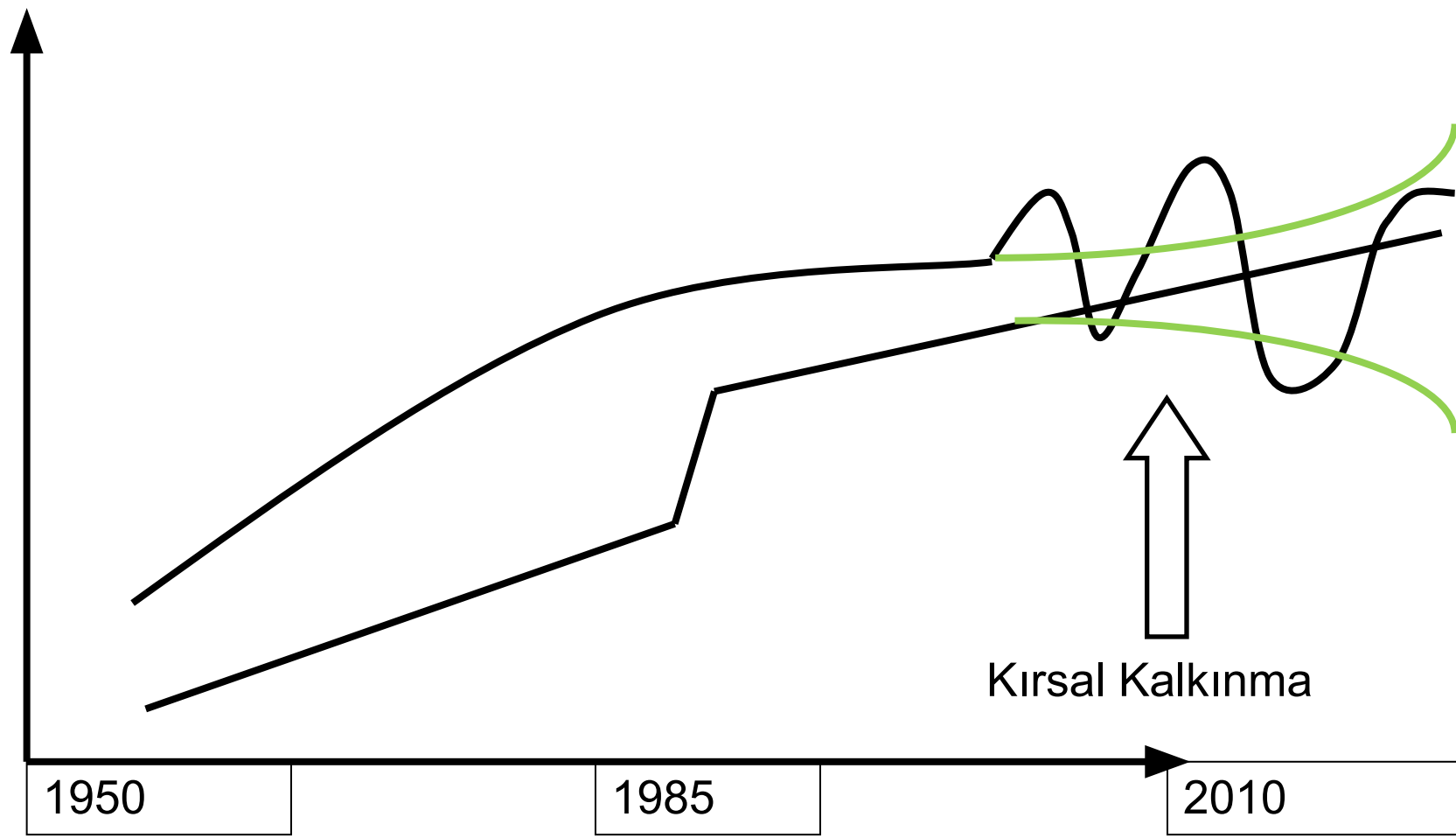
ÇİFTÇİ PROTESTOLARI

- 1 **ARTVİN**
Kemalpaşa 28 Nis 2024
- 2 **AFYON**
Kızılören 10 Eyl 2024
- 3 **ANKARA** 16 Eki 2023
- 4 **BALIKESİR**
Bandırma 12 Ağu 2024
- 5 **BAYBURT** 21 Eki 2023
- 6 **BURDUR** 13 Ağu 2023
- 7 **BURSA**
Karacabey 9 Ağu 2024
- 8 **DENİZLİ**
Çivril 28 May 2024
Pamukkale 14 Ağu 2023
- 9 **DERSİM**
Pertek 26 Nis 2024
- 10 **EDİRNE**
Büyükdöllük Köyü 2 Eyl 2024
Keşan 3 Eyl 2024
- 11 **GAZİANTEP**
Yavuzeli 19 Mar 2024
- 12 **İZMİR**
Kınık 31 Tem 2024
- 13 **KAHRAMANMARAŞ**
Afşin 20 Ağu 2024
Pazarcık 17 Ağu 2024
- 14 **KONYA**
Doğanhisar 13 Ağu 2023
Ereğli 3 Eyl 2024
Seydişehir 4 Şub 2024
Yunak 27 Ağu 2024
- 15 **KÜTAHYA** 10 Eyl 2024
- 16 **MALATYA** 11 Ağu 2024
- 17 **NEVŞEHİR**
Derinkuyu 29 Ağu 2024
- 18 **NİĞDE**
Darboğazlı Köyü 14 Tem 2023
- 19 **ORDU** 28 Ağu 2024
- 20 **UŞAK**
İkisaray Köyü 25 Ağu 2024
Merkez 29 Ağu 2024
Ulubey 7 Haz 2024

Grafik 3: Rekabetçi Ekonomilerde Tarım Sektörünün Sıkışması

Kaynak: Ploeg, 2012

Fonte: Ploeg, 2012

Günümüz endüstriyel tarımını niteleyen özellikler

- ❑ Aşırı sentetik kimyasal kullanımı ve
- ❑ Fosil yakıt tüketimi
- ❑ Monokültür
- ❑ İhracat odaklı
- ❑ Şirketleşmiş
- ❑ Dünya fiyatlarına bağlı

Makasın üst ucu için

Doğrudan pazarlama, aracılarn
kaldırılması
(Alternatif pazarlar-dayanışma
ekonomileri)

Makasın alt ucu için:

Agroekolojik tarım

Dayanışma ekonomilerini gerektiren koşullar

- İklim değişimi
- Pandemi
- Rusya – Ukrayna ve diğer savařlar
- Ekonomik krizler
- Ekolojik kriz
- Doğal afetler
- Sosyal krizler (toplumsal çürüme)
- Tüketici sağlığı ve tercihler

Dayanışma Ekonomisi

- ❑ Çok sayıda ekonomik faaliyet biçiminin dâhil olduğu,
- ❑ 'Yeni nesil bir sosyal ekonomi' olarak adlandırılmaktadır.
- ❑ Dayanışma ekonomisi, haksız ve sömürücü ekonomik ilişkileri değiştirmeye ve
- ❑ Geçim kaynaklarını iyileştirmeye yönelik bir 'dürtü'dür.
- ❑ Yenilikçi üretim ve tüketim yöntemleriyle farklı bir dünyanın mümkün olacağını savunur (Gutberlet, 2009'dan aktaran; Kurtuluş, 2019).

Dayanışma Ekonomileri

- ❑ Farklı mübadele biçimleri ve kıyaslanabilirliği müzakere etmenin farklı yolları,
- ❑ Farklı emek biçimleri ve emeğin karşılığını vermenin farklı yolları,
- ❑ Farklı ekonomik girişim biçimleri ve değer üretme, temellük etme ve bölüşmenin farklı yolları

Dört Etik Eksen

- ❖ İhtiyaç (İhtiyaçlarımız nelerdir, nasıl karşılanır?)
- ❖ Artık/fazla (İhtiyaçlarımızın artığı/fazlası nedir, nasıl üretilir, ortaklaştırılır, bölüşülür ve kullanılır?)
- ❖ Tüketim (Hangi kaynaklar tüketilecek, bu tüketim nasıl bölüşülecektir?)
- ❖ Müşterek alan (Müşterek alanlar hangileridir, bunlar nasıl yenilenir, sürdürülür, büyütülür, küçültülür veya başka alanlara doğru genişletilir?)

Farklı Dayanışma Ekonomilerinin Ortak Özellikleri

- ❑ Piyasa aktörlerine karşı yeni aktörler
- ❑ Piyasa değer sistemine karşı yeni bir değer sistemi
- ❑ Yeni ifade biçimleri ve kavramlar

Dayanışma Ekonomileri Örnekleri

- ❖ Kooperatifler
- ❖ Üretici pazarları
- ❖ Organik pazarlar
- ❖ Gıda grupları ve inisiyatifleri
- ❖ Kent bostanları
- ❖ Topluluk Destekli Tarım Grupları
- ❖ Katılımcı Onay Sistemleri (KOS)
- ❖ Topluluk finansmanı
- ❖ Kamu alımları
- ❖ Gıda paylaşım ağları
- ❖ Katılımcı bütçe uygulamaları
- ❖ Yerel takas ya da ortak kullanım ağları

Kooperatifçilik İlkeleri

- ❖ Gönüllü ve herkese açık üyelik
- ❖ Üyeler tarafından gerçekleştirilen demokratik kontrol
- ❖ Üyelerin ekonomik katılımı
- ❖ Özerklik ve bağımsızlık
- ❖ Eğitim, öğretim ve bilgilendirme
- ❖ Kooperatifler arasında işbirliği
- ❖ Topluma karşı sorumlu olma

Kooperatifler ile Şirketler Arasındaki Farklar

- ❖ *Ekonomik Amaç Bakımından*
- ❖ *Kâr Dağıtımı Bakımından*
- ❖ *Hisseler Bakımından*
- ❖ *Ortakların Durumu Bakımından*
- ❖ *Sermaye Yapısı Bakımından*
- ❖ *Yönetim Bakımından*
- ❖ *Toplumsal Amaç Bakımından*

Tarım ve Gıdada Yeni Kooperatif Hareketi

- Toplumsal talepleri ve sosyal değişim arzuları ile
- Neoliberal politikalara bir tepki olarak
- Dünyada 1990'lı yıllarda, Türkiye'de 2000'lerde görünürlük kazandılar.
- Ekolojiyle daha etik yollarda ilişki kurma ve doğal varlıkları koruma eğilimine,
- Yatay örgütlenme ve karar alma süreçlerine,
- Kültürel ve cinsiyet eşitliğine dayalı
- Doğa dostu tarımı ve yerel üretimi destekleme anlayışına sahip yapılar (Kurtuluş, 2019).

Ovacık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

- Tunceli genelinde 371 üretici (2018 yılında)
- Ürün çeşitliliği
- Doğa dostu üretim
- Yatay örgütlenme modeli ve işyeri demokrasisi
- Kolektif üretim deneyimi
- Mandıra
- Tekstil evi
- İstihdam yaratma
- Diğer kooperatiflere ait dayanışma ürünleri
- 13 ilde toplam 24 satış noktası
- İnternet satışı
- Kültürevi (Kurslar, atölye çalışmaları, sanat aktiviteleri)
- Risturn dağıtımı yok
- Yatırım,
- Öğrencilere burslar, beslenme paketleri ve yoksul ailelere yardım (Göçer, 2021).

Gödençe Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

Tablo 1: 2013 yılı Zeytinyağı Satışlarının Dağılımı

Zeytinyağı Pazarlama Kanalı	2013 (%)
Doğrudan tüketiciye	40
Küçük esnafa	15
Kamu ve tüketim kooperatiflerine	10
Tüccara dökme	35
Toplam	100

2010 yılında tüccara dökme satış % 85'di.

Tablo 2: 2021 yılı Zeytinyağı Satışlarının Dağılımı

Zeytinyağı Pazarlama Kanalı	2021 (%)
Doğrudan tüketiciye	48
Tüketim kooperatiflerine	28
Belediyelere	12
Küçük esnafa	4
Kooperatif marketinden	8
Dökme	-
Toplam	100

BÜKOOP (Boğaziçi Mensupları Tüketim Kooperatifi)

- ❖ 2009 yılında kuruldu
- ❖ Çiftçi-Sen, Eğitim-Sen ve Tohum İzi Derneği'nin aktif katkıları oldu.
- ❖ Örgütlü küçük çiftçilerden ürün tedariki
- ❖ Sağlıklı, adil gıdayı, uygun fiyatla aracısız olarak tüketiciye ulaştırmayı hedefliyor
- ❖ Kar amacı gütmeyen ve sadece gönüllü emeğiyle organize olan bir yapıya sahip.
- ❖ Demokratik karar alma süreçleri işliyor, oy birliği ile karar alınıyor.
- ❖ BÜKOOP benzeri tüketim kooperatiflerinin mahallelerde ve iş yerlerinde gerçekleştirilmesi için ilham olmayı amaçlıyor.
- ❖ Çiftçi ve tüketiciye yönelik seminerler vb. faaliyetleri de var.

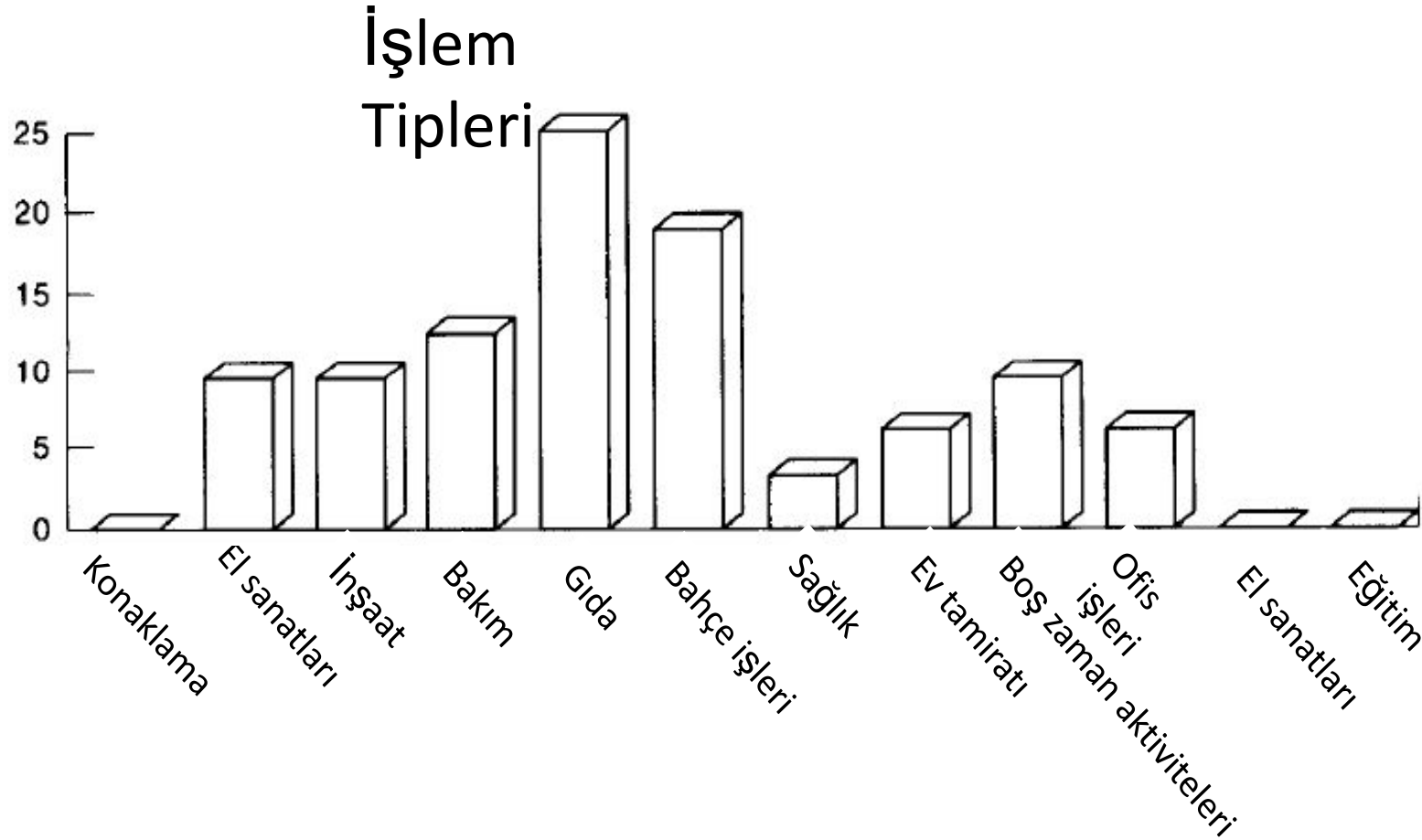
Yerel Takas Sistemleri

- ❑ Yerel topluluklar içinde para yerine mal ve hizmetlerin takas edilmesini sağlayan bir alternatif ekonomik sistemdir.
- ❑ Katılımcılar, kendi becerilerini, hizmetlerini veya ürünlerini sisteme dahil eder ve takas yoluyla ihtiyaçlarını karşılar.
- ❑ Üyelerine kendi yerel para birimlerini (puan veya kredi) kullanarak alışveriş yapma imkânı sunar, ancak bu para birimi sadece yerel sistem içinde geçerlidir.

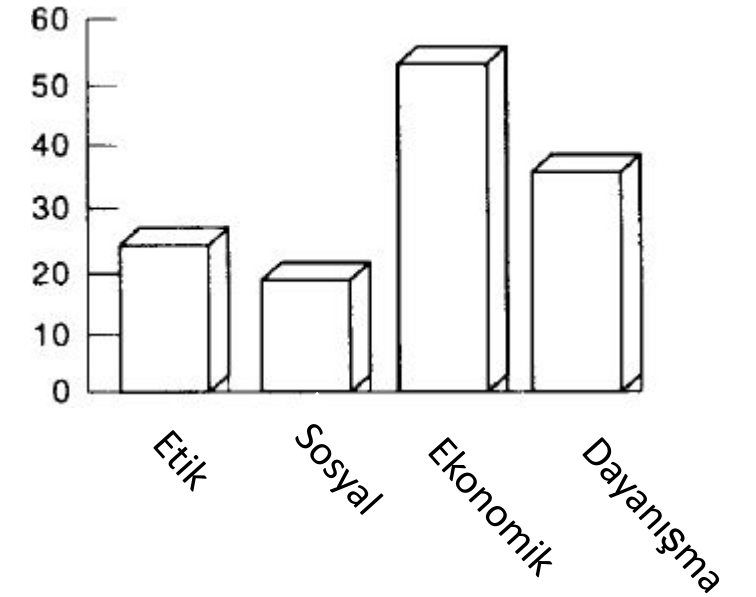
Tablo: Yerel Takas Ticaret Sistemi - İskoçya Örneği

Mal ve Hizmetler	Skye		Batı Glasgow		Kelvingrove	
	Teklif Sayısı	%	Teklif Sayısı	%	Teklif Sayısı	%
Konaklama ve depolama (örn. odalar, atölyeler)	3	2,1	2	0,7	2	0,7
Sanat ve el sanatları (örneğin serigrafi baskı, cam boyama)	18	12,8	16	5,9	39	13,6
İnşaat ve ticaret (ör. sıhhi tesisat, işçilik)	12	8,5	12	4,4	8	2,8
Bakım (örneğin çocuk bakımı, evcil hayvan bakıcılığı)	23	16,3	46	17	39	13,6
Yiyecek (örneğin fırınlama, meyve ve sebzeler)	10	7,1	17	6,3	15	5,2
Bahçe ve peyzaj (örn. ağaç kesme, fide)	11	7,8	15	5,6	12	4,2
Sağlık ve kişisel (ör. masaj, kuaförlük)	12	8,5	29	10,7	39	13,6
Ev ve giyim (örneğin mutfak eşyaları, trikolar)	14	10	26	9,6	28	9,8
Boş zaman etkinlikleri (örneğin aerobik, müzik)	5	3,6	18	6,7	16	5,6
Ofis, bilgisayar ve iş (örn. DTP, kelime işlemci)	8	5,7	37	13,7	37	12,9
Ulaşım (örneğin araba kiralama)	9	6,4	23	8,5	18	6,3
Öğrenim ücreti (örneğin müzik dersleri, çömlekçilik)	16	11,4	29	10,7	33	11,5
Toplam	141	100	270	100	286	100
Üye Sayısı	35		50		90	
Üye başına teklif sayısı	4		5,4		3,2	

Yerel Takas Ticaret Sistemi - Skye Örneği

Motivasyon Kaynakları

Dayanışma Ekonomilerinin Gelişmesi ve Yaygınlaşması İçin...

1) Yerel yönetimler

- Politika geliştirme ve destekleme
- Kamusal alanların paylaşımı
- Eğitim ve bilinçlendirme

2) Sivil Toplum Kuruluşları

- Araştırma ve bilinçlendirme
- Ağ kurma ve koordinasyon
- Eğitim ve kapasite geliştirme

3) Kooperatifler

- Güçlü yerel ağlar kurmak
- Kısaltılmış üretim ve dağıtım zincirleri kurmak
- Erişilebilirlik sağlamak

4) Üniversite ve araştırma kurumları

- Araştırma ve bilimsel çalışmalar yapmak
- Eğitim programları ve uygulamalı çalışmalar

5) Tüketiciler ve yerel topluluklar

- Katılım ve destek
- Topluluk temelli projeler yapmak

6) Medya

- Bilinçlendirme
- Tanıtım

7) Devlet ve Kamu Kurumları

- Yasal çerçeve ve teşvikler
- Kamusal kaynakların kullanımı

«Ya bir yol bulacağız ya da bir yol yapacağız.»

Hannibal Barca

TEŞEKKÜRLER

fatih.ozden@ege.edu.tr